

CHỈ THỊ NHẬT - PHÁP BẮN NHAU VÀ HÀNH ĐỘNG CỦA CHÚNG TA VỚI THẮNG LỢI CỦA CÁCH MẠNG THÁNG TÁM 1945

ThS NGUYỄN ĐÌNH CẢ*

1. Đầu năm 1945, cuộc chiến tranh thế giới thứ II đang ở giai đoạn ác liệt. Quân Đồng minh đã đổ bộ vào Tây Âu. Hồng quân Liên Xô đã giải phóng hoàn toàn Tổ quốc mình và trên đường tiến công vào Béclanh, sào huyệt cuối cùng của phát xít Đức. Phát xít Nhật đang bị quân Đồng minh tiến công ở nhiều nơi.

Đêm 9-3-1945, phát xít Nhật tiến hành đảo chính lật đổ thực dân Pháp trên toàn Đông Dương. Cũng trong đêm 9-3, Hội nghị Ban thường vụ Trung ương mở rộng khai mạc dưới sự chủ trì của Tổng bí thư Trường - Chinh. Đến ngày 12-3-1945, Ban thường vụ Trung ương ra *Chỉ thị Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta*. Đây là bản Chỉ thị hành động cho phong trào cách mạng cả nước tiến tới Tổng khởi nghĩa tháng Tám 1945 thắng lợi.

Bản Chỉ thị tập trung vào 3 nội dung:

Thứ nhất, đánh giá tình hình kẻ thù của cách mạng Việt Nam sau cuộc đảo chính của Nhật và tác động của sự kiện này đến phong trào cách mạng.

Trên cơ sở những thông tin xung quanh cuộc đảo chính đêm 9-3-1945 với việc thực dân Pháp đầu hàng nhục nhã và nhanh chóng, Ban thường vụ Trung ương Đảng nhận định: "Ngay bây giờ, chúng ta đã nhận rõ mấy hiện tượng sau này, biểu hiện một cuộc khủng hoảng chính trị sâu sắc:

1. Hai quân cướp nước cắn xé nhau chí tử.
2. Chính quyền Pháp tan rã.
3. Chính quyền Nhật chưa ổn định.

4. Các tầng lớp đứng giữa hoang mang.

5. Quần chúng cách mạng muốn hành động"¹.

Vừa chỉ ra các tình tiết mới cụ thể, vừa khái quát cao về sự vận động của phong trào cách mạng, Đảng ta đã chỉ rõ sự tác động của sự kiện Nhật đảo chính Pháp đối với tiến trình phát triển của cách mạng Việt Nam: "Mặc dầu tình hình chính trị khủng hoảng sâu sắc, nhưng điều kiện khởi nghĩa ở Đông Dương hiện nay chưa thực chín muồi"². Chỉ thị đã chỉ rõ những cơ hội, những điều kiện thuận lợi do cuộc đảo chính đưa lại sẽ làm cho các điều kiện khởi nghĩa sẽ đi tới chín muồi mau chóng. Đây chính là cơ sở cho Đảng ta kịp thời tăng cường chỉ đạo hành động, phù hợp với sự thay đổi của tình hình để đưa phong trào cách mạng tiếp tục tiến lên.

Thứ hai, xác định đúng đối tượng chủ yếu của cách mạng, nhanh chóng đề ra mục tiêu, hình thức và phương pháp đấu tranh phù hợp với thực tế.

Ban thường vụ Trung ương xác định: "Sau cuộc đảo chính này, đế quốc phát xít Nhật là kẻ thù chính - kẻ thù cụ thể trước mắt - duy nhất của nhân dân Đông Dương"³.

Chỉ rõ phát xít Nhật là "kẻ thù chính - kẻ thù trước mắt - duy nhất" của cách mạng Việt Nam, Đảng đã thể hiện một tầm nhìn khoa học về thời cuộc và đối tượng cách mạng. Đây là một quyết định hoàn toàn sáng suốt của Đảng khi đối tượng của cách mạng đã thay đổi trong một thời điểm lịch sử hết sức cấp bách. Từ đó, Đảng ta quyết định chuyển cuộc đấu tranh lên bước cao hơn: thời kỳ tiến khởi nghĩa.

* Viện lịch sử Đảng, Học viện CTQG Hồ Chí Minh

Chủ trương của Hồ Chí Minh và Đảng ta về khởi nghĩa toàn dân để lật đổ chế độ cũ, xây dựng chế độ mới đã được hình thành từ rất sớm. Trong Báo cáo về Bắc Kỳ, Trung Kỳ và Nam Kỳ, Nguyễn Ái Quốc viết: "Phải có tính chất một cuộc khởi nghĩa quần chúng chứ không phải một cuộc nổi loạn"⁴. Khởi nghĩa toàn dân đã được đặt ra trong Nghị quyết Hội nghị Trung ương lần thứ tám (5-1941). Vào thời điểm Nhật - Pháp bắn nhau đêm 9-3-1945, lý luận về khởi nghĩa vũ trang giành chính quyền của Đảng đã được bổ sung, cụ thể hoá, phù hợp với thời kỳ tiến khởi nghĩa. Chỉ thị viết: "Thay đổi mọi hình thức tuyên truyền, cổ động, tổ chức và tranh đấu cho hợp với thời kỳ tiến khởi nghĩa; động viên mau chóng quần chúng nhân dân lên mặt trận cách mạng, tập dượt cho quần chúng mạnh dạn tiến lên tổng khởi nghĩa"⁵. Đưa ra khái niệm "thời kỳ tiến khởi nghĩa" và chỉ rõ phương pháp, nhiệm vụ, mục tiêu của cách mạng Việt Nam sau cuộc đảo chính đêm 9-3-1945, bản Chỉ thị đã phản ánh tư duy khoa học của Đảng ta trong quá trình theo dõi nắm bắt tình hình. Tập trung vào phát xít Nhật, phát động cao trào kháng Nhật cứu nước với nhiều hình thức từ thấp tới cao, là sự vận dụng sáng tạo lý luận Mác - Lênin về thời cơ cách mạng vào thực tiễn cách mạng Việt Nam đầu năm 1945. Thời kỳ tiến khởi nghĩa vừa như một bước tiếp tục chuẩn bị, tích lũy thêm sức mạnh, vừa sẵn sàng đón bắt thời cơ. Đó là thời đoạn vận động chuyển hoá giữa các mâu thuẫn nội tại của xã hội Việt Nam để tiến tới Tổng khởi nghĩa tháng Tám 1945.

Thứ ba, để ra những nhiệm vụ cần kíp của cách mạng và dự báo về thời cơ cách mạng, định hướng phát triển cho toàn Đảng, toàn dân về cơ hội "nghìn năm có một" sắp tới.

Trong Chỉ thị Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta, Ban thường vụ Trung ương đã nêu lên 4 nhiệm vụ chính yếu cần phải thực hiện để thúc đẩy phong trào cách mạng tiến lên mạnh mẽ cho phù hợp với sự phát triển mau chóng của tình hình:

Về nhiệm vụ tuyên truyền, phải nêu được khẩu hiệu: Chính quyền cách mạng của nhân dân. Cần "Chuyển qua những hình thức tuyên truyền cổ động

mạnh bạo hơn, như: mít tinh diễn thuyết có cờ, băng, áp phích, truyền đơn. Tổ chức những cuộc hát đồng thanh và thao diễn. Tổ chức những cuộc triển lãm sách báo, tranh ảnh, võ khí... Thực hiện tuyên truyền xung phong: Thành lập những đội "tán phát xung phong" võ trang... Thành lập các đội "tuyên truyền xung phong" võ trang công khai diễn thuyết các nơi"⁶.

Về tranh đấu, chỉ ra những khẩu hiệu để đấu tranh, thuật vận động, đấu tranh, các hình thức đấu tranh và những biện pháp để phòng sự đàn áp của phát xít Nhật. Chỉ thị đề cập đến hai hình thức đặc biệt của thời kỳ tiến khởi nghĩa là phá kho thóc của Nhật và phát động chiến tranh du kích. Trong đó, phong trào phá kho thóc của Nhật được coi là một "thuật vận động" chủ yếu: "Bám lấy nạn đói mà cổ động quần chúng lên đường tranh đấu (tổ chức những cuộc biểu tình đòi gạo, đòi ăn hay phá những kho thóc của đế quốc)"⁷.

Về tổ chức, mở rộng Mặt trận Việt Minh, thành lập các đội du kích, căn cứ địa, thống nhất lực lượng vũ trang cách mạng và giải quyết vấn đề chính quyền. Chỉ thị nêu rõ: "Thành lập Ủy ban dân tộc giải phóng ở các nhà máy, mỏ, làng, ấp, đường phố, trại lính, trường học, công tư sở, v.v. Những ủy ban này vừa có tính chất Mặt trận dân tộc thống nhất chống Nhật rộng rãi, vừa có ý nghĩa "tiên chính phủ" của đồng bào trong các xí nghiệp, các làng v.v."⁸.

Về công tác huấn luyện, phải tiến hành huấn luyện sâu rộng. Đồng thời, coi trọng việc quân sự hóa cho cán bộ các cấp. Trong tuyên truyền và tranh đấu đều phải có tính chất quân sự hóa.

Chỉ thị đã đưa ra những dự báo về thời cơ tổng khởi nghĩa giành thắng lợi: "Nếu cách mạng Nhật bùng nổ, và chính quyền cách mạng của nhân dân Nhật thành lập hay nếu giặc Nhật mất nước như Pháp năm 1940, và quân đội viễn chinh của Nhật mất tinh thần, thì khi ấy dù quân Đồng minh chưa đổ bộ, cuộc tổng khởi nghĩa của ta vẫn có thể bùng nổ và thắng lợi"⁹.

2- Chỉ thị đã thể hiện khả năng nắm bắt và xử lý thông tin, tư duy chính trị, tầm nhìn chiến lược và bản lĩnh cách mạng của Đảng dưới ánh sáng của chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh ở thời điểm bước ngoặt của lịch sử.

Chỉ thị ra đời trong bối cảnh tình hình thế giới, tình thế cách mạng thay đổi nhanh chóng, Đảng ta đã kịp thời nắm bắt tình hình để khi có điều kiện thì chuyển hóa thời cơ thành một động lực của cách mạng. Đây là vấn đề có ý nghĩa lý luận và thực tiễn sâu sắc đối với Đảng ta trong quá trình lãnh đạo cách mạng.

Nhảy bèn chính trị là kết quả của quá trình đúc rút bài học kinh nghiệm của Đảng ta từ phong trào cách mạng thế giới và thực tế cách mạng Việt Nam. Chính việc bám sát thực tiễn, nhận thức được quy luật vận động của cách mạng và chiến tranh để quốc mà Đảng đã đưa ra các dự báo khoa học cho con đường phát triển của cách mạng Việt Nam. Bản Chỉ thị Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta đã thể hiện sự chủ động của Đảng trong việc theo dõi, đánh giá tình hình để đưa ra những kiến giải khoa học có sức thuyết phục cao, giúp cho các địa phương trong cả nước chuẩn bị điều kiện, chủ động khởi nghĩa từng phần tiến tới Tổng khởi nghĩa tháng Tám 1945.

Chỉ thị Nhật-Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta đã mở đầu một cao trào cách mạng rộng lớn để đi tới thắng lợi của Cách mạng tháng Tám 1945. Trên cơ sở phân tích các kẻ thù của cách mạng đang cắn xé lẫn nhau, bản Chỉ thị đã nêu rõ sự vận động của phong trào cách mạng trước sự thay đổi căn bản của các loại kẻ thù và những nhiệm vụ tiếp theo để đi tới thắng lợi cuối cùng, mở ra cao trào cách mạng rộng lớn, hết sức đặc biệt và độc đáo so với các cao trào cách mạng trước đó. Đó là "cao trào *kháng Nhật cứu nước* mạnh mẽ để làm tiền đề cho cuộc tổng khởi nghĩa. Cao trào ấy có thể bao gồm từ hình thức bất hợp tác, bãi công, bãi thị, phá phách, cho đến những hình thức cao như biểu tình, thị uy võ trang, du kích"¹⁰.

Cao trào kháng Nhật cứu nước diễn ra với các hình thức đấu tranh ở trình độ cao. Thay cho các hình thức bất hợp tác, bãi công là những cuộc khởi nghĩa từng phần diễn ra trên khắp cả nước. Quân đội Nhật bị tấn công, bao vây, vô hiệu hóa ở nhiều nơi. Phong trào phá kho thóc của Nhật để chia cho dân nghèo cứu đói là hình thức đấu tranh chưa từng có, là nét đặc trưng của phong trào đấu tranh. Phong trào này đã thức tỉnh và huy động được một lực lượng quần chúng nông dân

khổng lồ ở các địa phương đứng lên đấu tranh. Những kết quả của cao trào kháng Nhật, cứu nước bắt đầu từ Chỉ thị Nhật-Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta đã góp phần quyết định vào thắng lợi của cuộc Tổng khởi nghĩa.

Chỉ thị Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta là một tác phẩm lý luận về khởi nghĩa vũ trang, là chìa khóa mở đường để cả dân tộc thực hiện Tổng khởi nghĩa thành công. Kết thúc bản Chỉ thị lịch sử là lời hiệu triệu với niềm tin sắt đá: "Hãy giương cao lá cờ chói lọi của Đảng; gắng vượt mọi khó khăn nguy hiểm, thực hành chỉ thị trên đây. Thắng lợi cuối cùng nhất định về tay chúng ta"¹¹.

Thực hiện Chỉ thị Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta, nhiều Đảng bộ địa phương, đặc biệt là tại Bắc Bộ, đã lãnh đạo nhân dân tiến hành khởi nghĩa từng phần đưa các điều kiện tổng khởi nghĩa đến chín muồi, để toàn dân "Sẵn sàng chuyển qua hình thức tổng khởi nghĩa một khi đã đủ điều kiện"¹².

Thắng lợi của Cách mạng tháng Tám 1945 là kết quả của một quá trình toàn Đảng, toàn dân tiến hành tranh đấu với khát vọng giải phóng dân tộc, là thắng lợi của đường lối cách mạng giải phóng dân tộc dưới ánh sáng của của lý luận Mác-Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh. Đường lối đó hình thành và không ngừng được cụ thể hoá, bổ sung, phát triển và vận dụng vào thực tiễn cách mạng Việt Nam kể từ khi Đảng ta ra đời. Chỉ thị Nhật-Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta của Ban thường vụ Trung ương là văn kiện thể hiện rõ dấu ấn của việc cụ thể hoá đường lối chiến lược thành những nội dung cụ thể trong hoàn cảnh lịch sử cụ thể.

Chỉ thị Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta là bản chỉ thị hành động cho toàn Đảng, toàn dân ta làm nên sự kiện vĩ đại nhất trong lịch sử dân tộc Việt Nam: Cách mạng Tháng Tám 1945.

1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng Toàn tập*, CTQG, H, 2000, T.7, tr.365, 365, 366, 367, 369, 370, 371, 373, 367, 373, 367

4. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 1995, T.1, tr.468.

Chỉ thị ra đời trong bối cảnh tình hình thế giới, tình thế cách mạng thay đổi nhanh chóng, Đảng ta đã kịp thời nắm bắt tình hình để khi có điều kiện thì chuyển hóa thời cơ thành một động lực của cách mạng. Đây là vấn đề có ý nghĩa lý luận và thực tiễn sâu sắc đối với Đảng ta trong quá trình lãnh đạo cách mạng.

Nhảy bèn chính trị là kết quả của quá trình đúc rút bài học kinh nghiệm của Đảng ta từ phong trào cách mạng thế giới và thực tế cách mạng Việt Nam. Chính việc bám sát thực tiễn, nhận thức được quy luật vận động của cách mạng và chiến tranh để quốc mà Đảng đã đưa ra các dự báo khoa học cho con đường phát triển của cách mạng Việt Nam. Bản Chỉ thị Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta đã thể hiện sự chủ động của Đảng trong việc theo dõi, đánh giá tình hình để đưa ra những kiến giải khoa học có sức thuyết phục cao, giúp cho các địa phương trong cả nước chuẩn bị điều kiện, chủ động khởi nghĩa từng phần tiến tới Tổng khởi nghĩa tháng Tám 1945.

Chỉ thị Nhật-Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta đã mở đầu một cao trào cách mạng rộng lớn để đi tới thắng lợi của Cách mạng tháng Tám 1945. Trên cơ sở phân tích các kẻ thù của cách mạng đang cắn xé lẫn nhau, bản Chỉ thị đã nêu rõ sự vận động của phong trào cách mạng trước sự thay đổi căn bản của các loại kẻ thù và những nhiệm vụ tiếp theo để đi tới thắng lợi cuối cùng, mở ra cao trào cách mạng rộng lớn, hết sức đặc biệt và độc đáo so với các cao trào cách mạng trước đó. Đó là "cao trào kháng Nhật cứu nước mạnh mẽ để làm tiền đề cho cuộc tổng khởi nghĩa. Cao trào ấy có thể bao gồm từ hình thức bất hợp tác, bãi công, bãi thị, phá phách, cho đến những hình thức cao như biểu tình, thị uy võ trang, du kích"¹⁰.

Cao trào kháng Nhật cứu nước diễn ra với các hình thức đấu tranh ở trình độ cao. Thay cho các hình thức bất hợp tác, bãi công là những cuộc khởi nghĩa từng phần diễn ra trên khắp cả nước. Quân đội Nhật bị tấn công, bao vây, vô hiệu hóa ở nhiều nơi. Phong trào phá kho thóc của Nhật để chia cho dân nghèo cứu đói là hình thức đấu tranh chưa từng có, là nét đặc trưng của phong trào đấu tranh. Phong trào này đã thức tỉnh và huy động được một lực lượng quần chúng nông dân

khổng lồ ở các địa phương đứng lên đấu tranh. Những kết quả của cao trào kháng Nhật, cứu nước bắt đầu từ Chỉ thị Nhật-Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta đã góp phần quyết định vào thắng lợi của cuộc Tổng khởi nghĩa.

Chỉ thị Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta là một tác phẩm lý luận về khởi nghĩa vũ trang, là chìa khóa mở đường để cả dân tộc thực hiện Tổng khởi nghĩa thành công. Kết thúc bản Chỉ thị lịch sử là lời hiệu triệu với niềm tin sắt đá: "Hãy giương cao lá cờ chói lọi của Đảng; gắng vượt mọi khó khăn nguy hiểm, thực hành chỉ thị trên đây. Thắng lợi cuối cùng nhất định về tay chúng ta"¹¹.

Thực hiện Chỉ thị Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta, nhiều Đảng bộ địa phương, đặc biệt là tại Bắc Bộ, đã lãnh đạo nhân dân tiến hành khởi nghĩa từng phần đưa các điều kiện tổng khởi nghĩa đến chín muồi, để toàn dân "Sẵn sàng chuyển qua hình thức tổng khởi nghĩa một khi đã đủ điều kiện"¹².

Thắng lợi của Cách mạng tháng Tám 1945 là kết quả của một quá trình toàn Đảng, toàn dân tiến hành tranh đấu với khát vọng giải phóng dân tộc, là thắng lợi của đường lối cách mạng giải phóng dân tộc dưới ánh sáng của của lý luận Mác-Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh. Đường lối đó hình thành và không ngừng được cụ thể hoá, bổ sung, phát triển và vận dụng vào thực tiễn cách mạng Việt Nam kể từ khi Đảng ta ra đời. Chỉ thị Nhật-Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta của Ban thường vụ Trung ương là văn kiện thể hiện rõ dấu ấn của việc cụ thể hoá đường lối chiến lược thành những nội dung cụ thể trong hoàn cảnh lịch sử cụ thể.

Chỉ thị Nhật - Pháp bắn nhau và hành động của chúng ta là bản chỉ thị hành động cho toàn Đảng, toàn dân ta làm nên sự kiện vĩ đại nhất trong lịch sử dân tộc Việt Nam: Cách mạng Tháng Tám 1945.

1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12. Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đảng Toàn tập, CTQG, H, 2000, T.7, tr.365, 365, 366, 367, 369, 370, 371, 373, 367, 373, 367

4. Hồ Chí Minh Toàn tập, CTQG, H, 1995, T.1, tr.468.